Sulusõna:

Tartu tulevikupildi põhijooni.

„Mäletad, samal kohal, kus istume praegu, unistasime poisikestena nii tihti eesti rahvuse tulevikust. Me olime vaimustet, me lõkendasime, meie plaanidel polnud piire, me vaatasime alla linna pääle ja tundsime: see on m e i e linn, selle ümber laiub m e i e maa, kus elab m e i e rahvas. M e i e r a h v a s! Milline tundmus valdas südame! Kuid me olime kui juudid Egüpti orjapõlves, võõra voli all, sest meil polnud jõudu ja meil polnud ühendavat aadet. Nüüd olen ma selle leidnud. Mõtle, see on m e i e k u l t u u r."

Fr. Tuglas: Poeet ja idioot.

Avalik arvamine ja seltskond on tavapäraselt vähe huvitatud geograafiateaduse ülesandeist ja saavutusist. Ühest küljest seetõttu, et ta vähe tähelepanu on pööranud ümbrusele ja, avameelselt öeldes, nõrk on oma geograafilisis teadmisis; teisest küljest on aga harjutud kuulma õpetatud geograafelt küll teaduslikke ning igavavõitu traktaate, mitte aga temperamentlikku kõnet ega e l u l i s t e probleemide käsitelu. Ometi ei piirdu ümbruseteadlase ülesanne oleviku ümbruse põhjendatud vaatlusega, vaid ta peab tulevikku vaadates linnaehituseteadusele kui rakendatud ümbruseteadusele selle lähtekohad kätte näitama. See pilk on mõeldud selleks, et asula tõelise olevikunäo kõrval esile kangastada seda unelmataoliselt ilusat arengut, mis viiks tänapäeva endakindluseta ja väheste ühisaadetega sünoikismist ja võõra- ning ebapärasest asulapildist monumentaalse ning harmoonilise tuleviku Tartuni ja eesti linnani üldse. Autorit rahuldaks, kui alljärgnevad eelolevale tööle juurdelisatud read kas või vähesel määral sellise rahvusliku unelma kehastamiseks kaasa aitaksid.

Nagu geograafiline vaatlus linnaehituseni küündis, nii on tehnilis-hügieenilisist ja kunstilisist vaatekohist lähtuv linnaehituse-teadus vastakat teed käies jälle geograafilisele vaatlusele välja jõudmas ja jõudnudki (98). Sellest peale on linnaehituslikud küsimused saanud ühtlasi rakendusgeograafilisiks, aga ka kultuuriküsimusiks üldse. Sellest peale on geograafiline kaart ja ümbruseteadusliku uurimise tulemused saanud linnaehitajale vajalikuks: nad on aluslikumaid ning tähtsamaid materjale ta töö- ja joonistuslaual. Sest kes tänapäeval linnalaiendeid kavastab ja koostab, see ei saa ega tohi ühtegi osa linnakeha külge pookida, enne kui tal ei ole küllaldaselt selge, kuidas see orgaaniliselt mahub olevasse asulasse ja ümbritsevasse maastikku. Veel rohkem: nii kui anatoom, füsioloog ja embrüoloog uurivad looduse krooni — inimest ta kehaehituse, toimingu ning tekke täielikus tões ja kujur püüab seda looduse üllamat loomingut kõiges ta vormitäiuses kujundada, samuti sünnib ümbruse ehituse, funktsioonide ja sünni uurimisel, mida toimetab ümbruseteadlane, kuna maastikukunsti esindajad ja linnaehitajad sellega tutvudes püüavad ülesannet lahendada, kuidas seda keha nii edasi ehitada ning vormida, et ta mitte üksi orgaaniliselt, vaid ka esteetiliselt liituks ümbritseva maastikuga. Siin seisame eriti meie, eestlased, raske ülesande ees. Sest meie linnalised asulad ei ole esteetilised ega orgaanilised: vanad, rahvahingele ning meelile võõrapärased, olgugi omalt ajalt plaanikad ja näokadki linnasüdamed, ebasoodsalt kitsad ja suruvad moodsale ja kaugelt suuremale asulale, võõrsilt toodud ja sageli väiketõusiku käes muserdunud vormi ja üüri- ning müügikaubana ehitatud välisosad, nii seisavad nad meie ees. Võõraste valitsuste ajal on meie kogukonna ja pärisomaniku tunde lõdvenemine ühes päevanõuete üle pea kasvamise ja kasu-põhimõtte ainu-õigustamisega neiks peategureiks olnud, mis loonud plaanitud ning näotud linnaosad. Nüüd aga, kus me pärisomaniku tundel on enneaimamata süvenemise võimalused ja m e i e endi teha, kuis kujunevad m e i e asulad, peab linnaline ühiskond, mitte üksik — sellel on see võimatu — hindama ja pooldama plaanikat linnaehitust, tunnetama sügavamalt kui

Tartu, lk. 384